

בגדר כיבוש רבים וכיבוש יחיד

א. רש"י | מסכת גיטין דף ח עמוד ב

כיבוש יחיד - דודו שלא היו כל ישראל ביחד כדרך שהיו בכבוש יהושע שהיו כולם וכבשוהו לצורך כל ישראל קודם חלוקה אבל דוד לא כבש אלא לצורכו.

ב. רש"י | מסכת עבודה זרה דף כ עמוד ב

סוריא - ארם צובה וסמוכה לארץ ישראל וכיבשה דוד וחיברה לקדושת ארץ ישראל שלא על פי הדבור ובלא ששים ריבוא וקרי ליה כיבוש יחיד.

ג. תוספות | מסכת גיטין דף ח עמוד א

כיבוש יחיד - פי' בקונט' שלא היו לשם כל ישראל ביחד כמו בכיבוש יהושע וכבשוהו לצורך כולם אבל דוד לא כבש אלא לצורכו אבל בספרי מפרש טעם אחר בסוף פרשת והיה עקב דמשמע לפי שלא היתה עדיין כל א"י כבושה כדאמר התם סמוך לפלטורא שלך לא הורשת פירוש יבוסיה שהיה סמוך לירושלים ואתה הולך וכובש ארם נהרים וארם צובה אבל אחר שכל א"י כבושהו דריש התם מדכתוב (דברים יא) כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם וגו' שכל מה שהיו כובשים מחו"ל היה קדוש ואפילו יחיד.

ד. רמב"ם | הלכות תרומות פרק א

[הלכה ב] ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשו מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל וזהו הנקרא כיבוש רבים, אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא א"י כדי שינהגו בו כל המצוות, ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל א"י לשבטים אף על פי שלא נכבשה כדי שלא יהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו.

[הלכה ג] הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען כגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב וכיוצא בהן אף על פי שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול הוא עושה אינו כא"י לכל דבר ולא כחוצה לארץ לכל דבר כגון בבל ומצרים, אלא יצאו מכלל חוצה לארץ ולהיותן כא"י לא הגיעו, ומפני מה ירדו ממעלת א"י מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל א"י אלא נשאר בה משבעה עממים, ואילו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואח"כ כבש ארצות אחרות היה כיבושו כולו כא"י לכל דבר, והארצות שכבש דוד הן הנקראין סוריא.

ה. רמב"ם | הלכות מלכים פרק ה

[הלכה ו] כל הארצות שכובשין ישראל במלך על פי בית דין, הרי זה כבוש רבים והרי היא כארץ ישראל שכבש יהושע לכל דבר, והוא שכבשו אחר כבוש כל ארץ ישראל האמורה בתורה.

ו. תוספות | מסכת בבא בתרא דף צ עמוד ב

כך אין מוציאין לסוריא - פי' הקונטרס משום דקסבר כבוש יחיד לא שמייה כבוש ואף על גב דלמאן דאמר שמייה כבוש מצינו שהחמירו בארץ ישראל יותר מבסוריא כדאמרין בפ"ק דגיטין (דף ח. ושמ) המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ אף על גב דקסבר שמייה כבוש כדמוכח התם מכל מקום נראה לרשב"א כפירוש הקונטרס מדקאמר כשם שאין מוציאין

לחוצה לארץ כך אין כו' משמע דסבר דלאו שמייה כבוש מדמשווה אותה לחוצה לארץ וטעמא דלא שמייה כבוש כדיליף בספרי בסוף פרשת והיה עקב כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם וגו' ויליף התם דדוקא מה שיכבשו בחוצה לארץ אחר שיכבשו כל ארץ ישראל לכם יהיה ודוד לא עשה על פי ב"ד אלא מדעתו וכבש ארם נהרים וארם צובה עד שלא כבש כל ארץ ישראל ולכך קרי ליה כבוש יחיד לפי שמדעתו עשה.

ז. רמב"ן | דברים פרק יא

(כד) כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר וגו' - על דעת רבותינו הנה הם שתי הבטחות, שכל מקום אשר ירצו לכבוש בארץ שנער וארץ אשור וזולתם יהיה שלהם, והמצות כולן נוהגות בהם כי הכל ארץ ישראל, ומן המדבר והלבנון ועד הים האחרון יהיה גבולכם, שאתם חייבים לכבוש ולאבד משם העמים, כמו שאמר כאן (פסוק כג) וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם, ולעקור ע"ז ומשמשיה כמו שהזכיר למעלה (ז ה כה). והבטיח כי לא יתיצב איש בפניכם - בין בארץ הנזכרת בין בכל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו:

ומכאן יצא לרבותינו (חלה פ"ד מ"ז) המחלוקת בסוריא שקורין אותה כיבוש יחיד. והטעם כי דוד כבש אותה ברצון נפשו שלא שאל באורים ותומים ולא נמלך בסנהדרין, כי היה חייב להוריש כל שבעת הגוים בתחלה ואחרי כן אם ירצה ילך אל ארץ אחרת כאשר הבטיח השם בכאן. ומפני שלא נעשה הכבוש ההוא כמצות התורה, אמרו מקצתם לא שמייה כבוש ודינו במצות כדין חוצה לארץ, וכך היא שנויה בספרי (עקב כד). ומקצתם יאמרו בתלמוד (ע"ז כא א) דשמייה כבוש, כי אף על פי שלא נעשה כסדר, כיון שהלך שם וכבשה נתקיים בו לכם יהיה, וארץ ישראל היא:

ח. רמב"ם | הלכות שמיטה ויובל פרק ד

[הלכה כו] כל שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב אסור בעבודה וכל הספיחין שצומחין בו אסורין באכילה, וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד שהוא מכזיב ועד הנהר ועד אמנה, אף על פי שהוא אסור בעבודה בשביעית, הספיחין שצומחין בו מותרים באכילה, ומהנהר ומאמנה והלאה מותר בעבודה בשביעית.

[הלכה כז] סוריא אף על פי שאין שביעית נוהגת בה מן התורה גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה בשביעית כארץ ישראל, כדי שלא יניחו ארץ ישראל וילכו וישתקעו שם, אבל עמון ומואב ומצרים ושנער אף על פי שהם חייבות במעשרות מדבריהם אין שביעית נוהגת בהן.

[הלכה כח] עבר הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם, וספיחי סוריא ועבר הירדן מותרין באכילה, לא יהיו ארצות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים. /השגת הראב"ד/ עבר הירדן שביעית נוהגת בה. א"א עבר הירדן מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל וכן סוריא.

כסף משנה

כתב עליו הראב"ד מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל עכ"ל. וי"ל דאין אנו יודעים אם כבשו עולי בבל קצת ארצות מעבר הירדן ומסוריא שהיו בבית שני מלכים תקיפים כמו שמצינו בינאי המלך שכבש ששים עיר כדאיתא בקידושין פרק האומר:

[הלכה ה] כל שהחזיקו עולי מצרים ונתקדש קדושה ראשונה כיון שגלו בטלו קדושתן, שקדושה ראשונה לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבד קדושה לשעתה ולא קדושה לעתיד לבוא, כיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ קדושה ראשונה שנייה העומדת לעולם לשעתה ולעתיד לבוא, והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו ולא פטרום מן התרומה והמעשרות כדי שישמכו עליהם עניים בשביעית, ורבינו הקדוש התיר בית שאן מאותם המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל והוא נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות.

י. רמב"ם | הלכות בית הבחירה פרק ו

[הלכה טז] ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדושה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשמתי את מקדשיכם ואמרו חכמים אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שגלוקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדושה לא קדושה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואף על פי שגלוקחה הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה.

יא. ירושלמי | שביעית פרק ו הלכה א

ממה נתחייבו רבי יוסי בר חנינא אמר מדבר תורה נתחייבו הדא הוא דכתיב [דברים ל ה] והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה הקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך מדבר תורה אף ירושתך מדבר תורה והטיבך והרבך מאבותיך אבותיך פטורים היו ונתחייבו ואתם פטורים הייתם ונתחייבתם אבותיכם לא היה עליהם עול מלכות ואתם אף על פי שיש עליכם עול מלכות אבותיכם לא נתחייבו אלא לאחר ארבע עשרה שנה שבע שכיבוש ובע שחילקו אבל אתם כיון שנכנסתם נתחייבתם אבותיכם לא נתחייבו עד שעה שקנו כולה אבל אתם ראשון ראשון קונה ומתחייב

יב. תוספות | מסכת גיטין דף ב עמוד א

ואשקלון כדרום - הקשה ר"ת דאשקלון מארץ ישראל היא דכתיב ביהושע (יג) זאת הארץ הנשארת וגו' האשדודי והאשקלוני וכתוב הפילה לישראל לגולה כאשר צויתך ואחר כך לכדוה כדכתיב בשופטים וילכוד יהודה את עזה ואת אשקלון ואת גבולה ואר"ת דעולי בבל לא כבשוה כדאמר בפ"ק דחולין (דף ז). גבי בית שאן הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל ולכך אין תלמידי חכמים מצויין שם ואין בתי דינין קבועין שם.

יג. גיטין דף מז עמוד א

גמ'. אמר רבה: אף על פי שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, שנאמר: כי לי הארץ, לי קדושת הארץ, אבל יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות, שנאמר: השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם; ור"א אומר: אף על פי שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר, שנאמר: דגנך, ולא דגן עובד כוכבים, אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות, שנאמר: לה' הארץ. במאי קמיפלגי? מ"ס: דגנך - ולא דגן עובד כוכבים; ומר סבר: דיגונך - ולא דיגון עובד כוכבים.

טז. תוספות | מסכת עבודה זרה דף כא עמוד א

כיבוש יחיד - פ"ה שלא היה שם אורים ותומים וששים רבוא ויותר נראה כמו שפירש הר"ר יצחק מהרפוט דכל מה שכבש יחיד כגון יאיר בן מנשה אינו א"י אבל קשיא דאי מא"י הוא אין זה קרוי כיבוש יחיד ואם מחו"ל הוא אפ"י היו שם ששים רבוא קרוי כיבוש יחיד לכך נראה כל שאין לו רשות לכבש נקרא חו"ל דכל זמן שלא כבש כל א"י לא היה לו רשות לכבוש חוצה לארץ והכי איתא בספרי פרשת עקב כשכבש דוד ארם נהרים וארם צובה אמר לו הקדוש ברוך הוא סמוך לפלטין שלך לא כבשת ואתה הולך ומכבש חוצה לארץ שנאמר ואת היבوسی יושב ירושלים וגו'.

טז. ספרי דברים | פרשת עקב פסקא נא

(כד) כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו, אם ללמד על תחומי ארץ ישראל הרי כבר נאמר מן המדבר והלבנון מה תלמוד לומר כל המקום אשר תדרוך אמר להם כל מקום שתכבשו חוץ ממקומות האלו הרי הוא שלכם, או רשות בידם לכבש חוצה לארץ עד שלא יכבשו ארץ ישראל תלמוד לומר וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם ואחר כך כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו שלא תהא ארץ ישראל מטמאה בגלולים ואתם חוזרים ומכבשים חוצה לארץ אלא משתכבשו ארץ ישראל תהו רשאים לכבש חוצה לארץ, הרי שכבשו בחוצה לארץ מגין שהמצות נוהגות שם הרי אתה דן נאמר כאן יהיה ונאמר להלן יהיה מה יהיה האמור להלן מצות נוהגות שם אף יהיה האמור כאן מצות נוהגות שם, ואם תאמר מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם אמרת דוד עשה שלא כתורה התורה אמרה משתכבשו ארץ ישראל תהו רשאים לכבש חוצה לארץ והוא לא עשה כן אלא חזר וכבש ארם נהרים וארם צובה ואת היבوسی סמוך לירושלם לא הוריש אמר לו המקום את היבوسی סמוך לפלטין שלך לא הורשת היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובה.

פירוש רבנו הלל ב"ר אליקים מארץ יון

ואם תאמר מפני מה כבש דוד וכו' כלומר א"כ דאמר מר מצות נוהגות בחוצה לארץ מפני מה כבש דוד ארם נהריים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם דהא לא הוה דרין התם ישראל אלא נטל ארם נהרים ונתן בארם צובה וארם צובה נתן בארם נהריים כדמפרש ליה התם בשוחר טוב בהאי קרא.

יז. מדרש תהלים | מזמור ס

כיון שלמדוהו מסנהדרין, אמר למנצח על שושן עדות מכתם לדוד ללמד. בהצותו את ארם נהרים ואת ארם צובה. [מהו בהצותו, שהציתה באש. דבר אחר שירה בה חצים. דבר אחר] שנטל ארם נהרים ונתן בארם צובה, וארם צובה נתן בארם נהרים.

